

LIBRIS

We know
books

**Biblioteca Revistei Curtea de la Argeş
Nr. 37**

© Gheorghe Păun

© Editura EIKON

Bucureşti, Calea Giuleşti 333, Sector 6, cod poştal 031310, România

Difuzare / distribuţie carte: 021 348 14 74

0733 131 145, 0728 084 802

difuzare@edituraeikon.ro

www.librariaeikon.ro

Redacţia: 021 348 14 74

0728 084 802, 0733 131 145

contact@edituraeikon.ro

www.edituraeikon.ro

Editura Eikon este acreditată de Consiliul Naţional al Cercetării Ştiinţifice
din Învăţământul Superior (CNCSIS)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

PĂUN, GHEORGHE

Alte 77 de editoriale / Gheorghe Păun ; cuv. înainte de Gheorghe Păun. -

Bucureşti : Eikon, 2023

ISBN 978-606-49-0993-0

821.135.1

Editor: Valentin Ajder

Gheorghe Păun

Alte 77 de editoriale

E I K O N
Bucureşti, 2023

Sumar

Cuvânt-înainte.....	5
----------------------------	----------

2017

Euclidian, neeuclidian.....	7
La trei luni după Apel.....	9
Despre (anti)globalizare.....	12
Uimitorii oameni de cultură interbelici (I).....	15
Uimitorii oameni de cultură interbelici (II).....	17
Nevoia de resolidarizare.....	20
Comunism după comunism.....	22
Acum o sută de ani.....	25

2018

Tristețea majestății, singurătatea statorniciei.....	28
Monumente.....	31
Apelul de la Paris.....	34
Respect pentru Valorile Naționale.....	38
Catedralele Neamului.....	41
Eminescu, omul deplin.....	43
O sută de informaticieni români.....	46
Mai fac o încercare.....	49
Mirări naive, folclor, compasiune.....	51
Pornind de la o fotografie.....	54
State, instituții, ONG-uri.....	57
La primul Centenar.....	60
Declarația de la Paris.	
O Europă în care putem crede.....	69

Sfântul Ierarh Dionisie.....	85
După Centenarul Marii Unirii.....	88
La numărul 100.....	91
Istoria privită de sus.....	93
Noi și/sau mașinile.....	99
Eminescu, 130.....	102
Îndemn la euroluciditate.....	105
Dacii ȘI romanii.....	107
Drapel CU stemă.....	112
Urmuzind fără Urmuz.....	114
Sechestrarea în prezent.....	117
Și peste toate, școala.....	120

2020

<i>Miorița, Meșterul Manole, Luceafărul</i>	122
Sechestrați în bule.....	125
Omul nou – om resursă.....	128
Ecumenismul Dacoromaniei.....	131
Viața în vremea pandemiei.....	134
Europa, încotro?.....	139
M-am sălbăticit... ..	143
Moda <i>post</i> , <i>post-mode</i>	146
<i>Paradisul e dincolo</i>	150
<i>Înainte și după Pandemie</i>	153
Urmuz, urmuzism, urmuzologie.....	155
După zece ani.....	158

2021

<i>The future is here!</i>	161
Spre Anul Urmuz.....	164

Tocqueville <i>et al.</i>	167
Utilitatea inutilului.....	170
Respectul față de text.....	174
Matematică, pentru a salva democrația.....	177
Complexele prezentului.....	181
Un Decalog, două decaloguri.....	183
Trăinicia întru neam.....	187
Acest editorial nu există.....	191
Centralizarea lumii.....	193
Poporul are întotdeauna dreptate.....	196

2022

Neverosimil, Eminescu.....	199
Alertă: Urmuz!.....	202
Stat versus cetățean.....	205
Voluptatea terorii și experimentul Milgram.....	210
Între îndoială și îndărătnicie.....	212
<i>În Țara Minunilor</i>	217
Așa grăit-a.....	219
Ziua revistei, 2022.....	222
Orizontal/vertical.....	225
Globalizare – OK, Globalism – ba!.....	228
Sfârșitul ideologiilor(?).....	230
Și ningă, zăpada ne-ngroape.....	233

2023

Noi, incașii.....	236
Identitate, suveranitate și unitate națională.....	240
Nume mari, despre Urmuz.....	243
Cuvinte cu miros și gust.....	248
Un posibil Proiect de țară: Resuveranizarea.....	250
Trotineta, ca totem.....	253
A I sau A nu I?.....	256

Complicele meu, Urmuz.....	We know.....	259
Între locomotivă și IA.....	books.....	264

Biblioteca Revistei <i>Curtea de la Argeș</i>.....	269
---	------------

Cuvânt-înainte

Volumul de față este continuarea celui apărut în 2017, la Editura Tiparg din Pitești, cu titlul *77 de editoriale*, ba chiar se poate spune că face parte dintr-o serie mai largă de cărți „mărturisitoare”, serie ce include cele trei volume *Vedere de pe Dealul Olarilor* (Ars Docendi, 2014, 2016, 2018) și, tot trei, *La curtea lui Urmuz* (Ars Docendi, 2020, 2021, Editura Biscara, 2022). Toate aceste volume cuprind articole care pot fi considerate și „de atitudine”, apărute în periodice argeșene, exprimând poziția subsemnatului vizavi de probleme ale lumii de azi, plecând de la „lumea în mic” a orașului Curtea de Argeș (un subiect local recurent: Urmuz, pentru că în 2023 s-au împlinit 140 de ani de la nașterea sa și 100 de ani de la moarte) și ajungând până la probleme globale, unele de mare importanță și profunzime, legate de umanitate, la modul cel mai general.

Evident, sunt *puncte de vedere* personale, asumate ca atare, de tip tradițional, creștin, naționalist (unul cuviincios, vorba lui P. Țuțea), identitar românesc, așadar în răspăr cu „fibrilația” progresist-neomarxistă (sau cum se mai poate numi ea) care a cuprins lumea. De-asta spun că fiecare dintre aceste cărți, cu atât mai mult ansamblul lor, este *mărturisitoare*, dă seama de poziționarea autorului, îl cuprind și reprezintă, ba chiar încearcă să transmită cititorului, dacă nu direct această poziționare, măcar argumente care să-i deschidă apetitul critic, spre a înțelege, a chestiona, a recepta lucid zgomotul care-l înconjoară, derutant totdeauna și manipulant de prea multe ori.

Așa cum primul volum conținea editoriale apărute în revista *Curtea de la Argeș*, de la numărul 1 (decembrie 2010) până la numărul 77 (aprilie 2017), volumul de față conține editorialele din mai 2017 până în septembrie 2023, cu foarte mici modificări. Sunt reluate și câteva fotografii din revistă, precum și Apelul lansat în februarie 2017 de un grup de academicieni,

Identitate, Suveranitate și Unitate Națională, un moment ratat de mass-media românească, de politicienii și „intelighenția” autohtonă ca ocazie de revenire la o normalitate de care mare nevoie era la momentul respectiv și de care tot mai mare nevoie este în continuare. Am reluat, în relație cu Apelul, și Declarația de la Paris, *O Europă în care putem crede*, din toamna aceluiași an, 2017, un document care ar trebui să marcheze istoria curentă a continentului.

Cartea de față este un nou „strigăt” în această direcție, chiar dacă *strigăt în pustiu* poate părea, motivat însă de credința că niciodată nu este prea târziu în devenirea unui popor, că România „are stea”, că orice încercare de a *construi* în direcția *identității, suveranității și unității naționale* este necesară, utilă, plăcută Celui de Sus, Cel care a binecuvântat poporul român cu atâtea daruri și de atât de multe ori.

Apelul se încheia cu legământul-aproape-blestem *Așa să ne judece viitorul!* La fel doresc să închei și eu această introducere, această chemare la luciditate – și cu precauție în a promite un al treilea volum în serie, căci un nou *set de 77* mult timp mai cere până să se rotunjească...

Autorul

Curtea de Argeș, august 2023

Euclidian, neeuclidian

Titlul nu este (decât într-o foarte mică măsură...) o diversiune menită să intimideze, ci e o metaforă, un model, o referință.

La prima vedere, omul percepe lumea (nu numai, dar mai ales) euclidian, ca în cartea de geometrie de școală: printr-un punct exterior unei drepte se poate duce o singură paralelă la acea dreaptă (celebrul postulat al cincilea, în formulare „modernă”, cu presupunerea tacită că totul se întâmplă în plan). De vreo două secole, știm însă că putem concepe și geometrii diferite, într-un „plan” deformat, pe sferă sau în alte spații mai ușor sau mai greu de imaginat. Teoria relativității generalizate se bazează pe (deci ne spune că lumea este descrisă de) o geometrie neeuclidiană, iar unii psihologi afirmă că iluziile optice sunt o dovadă că mintea noastră „vede” neeuclidian.

Ne-am obișnuit cu ideea, dar, pe la începutul veacului al XIX-lea, Gauss s-a temut să nu-și strice reputația făcând publice geometriile neeuclidiene pe care le construisese, drept care le-a ținut „confidențiale”, a trebuit să vină mai tinerii Bolyai și Lobachevski pentru a declanșa un fel de revoluție copernicană în geometrie. Comparația este doar parțial justificată: geocentrismul se bazează pe o iluzie, nu pe o axiomă care, prin înlocuire/negare, permite trecerea la heliocentrism.

Care este diferența dintre o iluzie și o axiomă luată de adevărată pentru a construi o „geometrie” e, însă, o mare problemă. Mai ales în afara matematicii, în afara astronomiei... În societate, în politică, în mentalul colectiv, în psihologia maselor. Acolo unde vorbele sunt fapte, sloganurile devin credințe, adevărul de partid înlocuiește, în mințile partizane, Adevărul (o citez doar pe Simone Weil, pentru a rămâne la un nivel speculativ-filosofic, care-l premerge totuși și-l face posibil pe cel orwellian, grotesc, dar atestat – și ieri-alaltăieri, dar și azi), „formatorii de

opinie” devin manipulatori ai opiniei publice, grupurile de interese impun „formatori de opinie” prin susținere-promovare circulară, ideologiile sunt în stare să ne reconvingă de faptul că Pământul este plat, că limba are caracter de clasă, că *lumina vine de la răsărit*, că viitorul... că trecutul...

Nu este vorba numai despre *ulița noastră*, lumea este globalizată inclusiv la nivelul axiomei-iluzii, doar actualizarea acestora diferă de la *paradian* la *paradian* (inventez un cuvânt pentru „pătratul” delimitat pe planiglob de două paralele și două meridiane vecine – nu știu dacă geografi au un termen pentru așa ceva, li-l fac cadou...). Școala de la Frankfurt emite, Lumea Nouă preia și amplifică, Lumea Veche imită și supralicitează, la porțile Orientului, de la Riga la Atena, ca să fiu acoperitor, nici nu prea știm în (pe) ce lume suntem, veche sau nouă, Est sau Vest, parteneri sau colonii, înghițim pe nemestecatele și rămânem cu nodul în gât mult timp după ce Parisul, Frankfurtul, Albionul, Washingtonul au tușit sănătos, trecând la o altă... geometrie.

Ar fi interesant – și util – să se încerce o listă (aproximativă, căci niciuna nu poate fi completă, ar trebui s-o compună un extraterestru, total necontaminat) de *postulate* de mare impact, manipulative, lansate de *surse* interesate sau nu, preluate de *relee* inocente sau nu, bine intenționate sau nu, care au bântuit lumea ultimului secol, ultimelor decenii, alienând-o.

Încep o enumerare ad-hoc, doar pentru exemplificare, cu gândul la prezent-viitor. Axiomă tipică pentru o falie de tip euclidian-neeclidian: societatea nu poate funcționa fără partide. Am discuta această idee de mai multe ori în revistă, aici mă opresc, precum Gauss, și adaug (așteptându-i pe Bolyai și Lobacevski): globalizarea este inevitabilă, *satul global* este viitorul omenirii; ca o consecință, statul-națiune va dispărea; lumea este în continuă evoluție, progresul tehnologic este nelimitat, creșterea este nelimitată; consumul induce creștere. Concepte-mantră, nechestionabile: democrație, minoritate, multiculturalism, egalitate, liberalism, piață liberă. Concepte infamante, chiar dacă nu știm bine ce înseamnă sau au sensul denaturat (atunci când sunt rostite în

mass-media sau în politică – cu precădere la noi): naționalism, patriotism, populism, scenarită. Axiome ceva mai locale: comunismul a făcut numai rele (Doamne ferește să-l reabilitez, accentul cade pe *numai*); industria românească, la vremea Revoluției, era un morman de fier vechi; statul este un prost administrator (consecința celor două: totul trebuie vândut, eventual pe un leu...); România este „în urmă”, trebuie să imite Europa în toate cele, să se „integreze”; UE ne impune când una, când alta (de pildă, regionalizarea țării), chiar dacă adesea ideile proaste au altă proveniență; nu există soroși și soroșiști (e vorba despre o categorie, de aici inițiala minusculă); poporul român e așa și pe dincolo (sunt mai guralivi și mai bine organizați cei care inventariază relele); Eminescu... (propunere: să nu mai repetăm aberațiile, indiferent cine le emite și cine le girează, ba chiar să încercăm să uităm, precum grecii cei vechi, numele celor care incendiază temple).

Mai sunt, dar nu mai am loc – pentru a mă întreba câte paralele la o dreaptă putem duce, luna asta, anul ăsta, printr-un punct exterior dreptei... Euclid tace, Gauss tace, cei care *televorbesc* și *blogoscriu* nu prea au habar de geometrie, ei primesc axiomele în plic...

(Mai 2017)

La trei luni după Apel

Au trecut trei luni de la punerea în circulație, pe 9 februarie 2017, a Apelului „unor academicieni” – am fost inițial peste optzeci, s-au retras (au fost retrași) trei sau patru, s-au adăugat peste douăzeci, totalul „face cvorum”, dar, pentru cei cu alergie la cuvintele „identitate, suveranitate și unitate națională”, asta e cu mult mai puțin important decât că s-au dezis de semnătură câțiva „șovăielnici”.

Am intrat astfel direct în subiect: modul tendențios-murdar în care câțiva „dihori media”, scoși la vedere ca de un revelator fotografic (lasă că pe mulți îi știam dinainte), s-au repezit să demoleze Apelul și pe semnatarii lui. S-ar putea scrie o carte plecând de aici, cu studii de caz și analize de text, ilustrări directe, uneori rudimentare, ale unor tehnici de bază de manipulare (acuză, fă zgomot, bate câmpii și pune concluziile în seama celui atacat, fă bășcălie, aruncă în derizoriu, laudă-ți comilitonii, deturnează sensuri, politizează, exagerează, etichetează, preia rețete comunistoide verificate, fii cât se poate de agresiv, pentru a descuraja pe oricine nu vrea să „intre în lături, ca să nu-l mănânce porcii” – că de ziceri oportunist-înțelepte nu ducem lipsă...). La posibila carte ar trebui adăugată o analiză psihosociologică a autorilor și una a biografiei lor, în căutarea patronilor, direcți și indirecti, mai la vedere sau mai ascunși (din capitale mai apropiate sau mai îndepărtate, de la servicii guvernamentale de propagandă și manipulare la companii inter-transnaționale, cu interese și bani, toate acestea cumpărând agenți de influență, „formatori de opinie”, publicitate, lobby, deci gazetari, realizatori TV, politicieni, intelectuali „independenți” – se știe că nu există nicio legătură între operă și moralitate).

Un capitol ar trebui să analizeze absurditățile puse în circulație, nonșalanța cu care logica este viol(ent)ată, în „raționamente” urmuziene. *Fals implică orice* este un principiu banal, dar eficient – jenant pentru cei care-l folosesc dacă au și ceva școală (iar o parte dintre „dihorii media” chiar au școală, nu au fost recrutați la nimereală, mulți se aflau la burse prestigioase atunci când au fost recrutați). Mă întreb uneori dacă-l folosesc conștient, din aroganță sau din grabă, constrânși de „fișa postului” să se exprime periodic, neapărat negativ-superior, cu privire la tot ce mișcă prin politica și cultura românească. Nici nu au o misiune ușoară. Pe de o parte, ei trebuie să ne învețe „ce e democrația”, „ce înseamnă patriotismul”, și-au arogat dreptul acesta imediat după Revoluție, se promovează reciproc cu insistență și nerușinare ca „rezoneuri ai neamului”, pe de alta, trebuie să dea

cu piciorul în tot ce pare a *construi* ceva în România, de la proiecte de țară la încrederea în stat și națiune – în tot ce intră în coliziune cu interese ale capitalelor mai mult sau mai puțin vecine (care investesc miliarde în propagandă și manipulare, nu numai antiromânească, în favoarea unor interese naționale reale sau iluzorii-contrafăcute, mereu revizionist-expansioniste – vizându-ne astfel direct) sau stând în calea intereselor companiilor care privesc România ca pe o pradă, triplă sursă de profit: resurse naturale, forță de muncă (ieftină) și piață de desfacere.

A ajuns o obsesie „bătrânelul Soros” – o obsesie a sorosiștilor vreau să zic. Pe filosoful cu ceva umor l-am auzit doar hlizindu-se încrunțat cum că și Caragiale, hodoronc-tronc!, ar fi socotit „de-al lui Soros” dacă ar trăi/scrie astăzi, dar de la un alt „pro democrat” (sic!) am aflat următorul „silogism” nerod: dacă-l critici pe Soros, ești antisemit... Preiau și întreb, temându-mă de tranzitivitate: dacă cineva îl critică pe autorul „silogismului” dinainte, înseamnă că este, de asemenea, antisemit?

Mai există un nivel al absurdului în peisajul acesta. Suprarealism *sui-generis* (indus): e „modern” să-ți denigrezi țara și poporul, istoria și instituțiile identitare, în numele libertății de opinie, al democrației, nimeni nu le spune celor care fac asta că sunt nemernici, în fond, niște nefericiți, dar aceleași cozi de topor își permit orice, cu intenții paralizante (de aici, asocierea, chiar dacă neelegantă, cu dihorii), atunci când... apare un Apel precum cel al „unor academicieni”...

Nu insist, pentru că vreau să apăs puțin pe acest „unor” – cu gândul la intelectualul român generic. Am discutat, direct sau prin e-mail, cu multe persoane, din Academie și din afara acesteia, înainte și după lansarea Apelului, am urmărit, în măsura în care este posibil, mass-media. Se poate ilustra întreaga plajă de reacții așteptate, de la entuziasm deschis, exprimat public, la susținere și (dorință de) implicare, până la reticență, autismul „turnului de fildes”, uneori, parcă, teamă. Instinct de conservare sau inerție-deformare socio-profesională? Clasica „șovăială” a intelectualului sau „mânere” autobiografice? Nu știu, e treaba lor

– dar nu în totalitate: la vremea războiului informațional pe care-l parcurgem (a se vedea pagina 10 a revistei), dar care nu e deloc o noutate (a se vedea și paginile 7-9), a sta deoparte, preocupați sau nu de eterna și fascinantă problemă a sexului îngerilor, nu face decât să-i ajute pe „dihorii media” și pe patronii lor. Iar pe aceștia din urmă îi preocupă probleme mult mai practice – antiromânești adesea, grave de aceea.

Întrebare, mai ales pentru intelectualii-bunici („știrbi”, ar zice un filosof arghirofil, și el, mare „formator de opinie”): s-au gândit vreodată ce țară le lasă moștenire nepoților? *Că țara de la ei e împrumutată...*

(Iunie 2017)

Despre (anti)globalizare

În editorialul de acum trei luni, spuneam că, „la nivel decent-eseistic” (un fel de antonim la „zornăitor-propagandistic”), revista are trăsături/intenții din zona „creștinism, anticomunism, românism, antiglobalizare”, iar un amic cititor m-a sfătuit să explic măcar ultimul termen, altfel trompetiștii de serviciu din blogo-media „se vor sesiza”. Am replicat că precizarea „la nivel decent-eseistic” ar trebui să clarifice lucrurile, dar amicul a zâmbit ca în fața unei mari naivități: „dihorii de presă iau un cuvânt-două, le întorc pe dos, bat câmpii o jumătate de pagină, fără legătură cu ce ai spus tu, de te crucești ce le trece prin minte, apoi îți pun concluziile în cârcă; ferește-te cât poți!” „Păi, înțeleg că nu prea pot...” „Măcar încearcă, măcar fii împăcat cu gândul că ai încercat...”

I-am promis amicului, dar sarcina nu-i deloc simplă, toată revista n-ar ajunge pentru o discuție serioasă, nuanțată, multidimensională. Pentru că problema însăși este astfel – serioasă, nuanțată, multilaterală.

Pe de o parte, ne aflăm deja în satul global, nu mai există niciun dubiu, nu mai e cale de întoarcere, și multe lucruri bune decurg de aici. Nicio țară nu poate trăi în izolare, din mai toate punctele de vedere vorbind, de la tehnologie la schimbările climaterice, de la alimente la informație, de la Declarația Universală a Drepturilor Omului la lupta împotriva epidemiilor, terorismului, calamităților naturale. Nu se pune, deci, problema de a fi grosier-nediferențiat *împotriva* globalizării ca atare.

Pe de altă parte, s-a ajuns, este tot mai vizibil, la un moment de inflexiune. S-a mers prea repede și prea brutal, procesul nu este natural-organic, ci direcționat, folosit de „profitori ai globalizării”, de pildă, organizații și companii transnaționale, care au alte interese decât „cetățeanul satului global” și care adaugă multe lucruri rele la cele bune menționate mai devreme.

De-ar fi să aleg câteva cuvinte-cheie care fac necesară luciditatea și prudența în privința globalizării, m-aș opri la *consumism, corectitudine politică, despiritualizare, deznaționalizare*. Mai sunt și altele, dar multe dintre „bolile” lumii contemporane decurg din cele patru. Iar globalizarea/globalizatorii le promovează asiduu, agresiv adesea.

Cu mentalitatea cumpără-folosește-aruncă și cumpără din nou vom epuiza curând planeta, o vom și acoperi cu deșeuri. Industrializarea agriculturii otrăvește pământul, apa, consumatorii de alimente. Productivismul industrial nu numai că poluează orbește, dar și separă lumea în două categorii: cei care produc și cumpără (ce au produs ei sau alții ca ei) și cei care fac profit pe seama celor dintâi. Evident, simplific, anticipând cumva unde vom ajunge dacă o ținem tot așa câteva decenii de acum înainte. Iar totul se leagă. Dacă totul e de unică folosință, de cumpărat și de închiriat, atunci și relațiile între oameni, familia, copiii devin astfel... Intră aici în scenă exagerările (de-ar fi doar atât!) „corectitudinii politice”. Cu scoaterea din uzul public a unor cuvinte ne-am obișnuit, dar a interzice „ladies and gentlemen” – mai ales când ne adresăm tinerilor – cu „progresista” justificare „să nu le sugerăm restricții, mai sunt și alte... posibilități”, este

deja o aberație cu rol insinuant, provocator. Simultan, lipsa ostentativă a restricțiilor în scârbo-sexo-artă și a inhibițiilor în comportare – „animalul la vedere!”, ăsta pare a fi sloganul... Am tot citit-auzit despre lejeritatea (și brutalitatea) cu care în „moderna și dezvoltata” Norvegie copiii sunt luați de lângă părinți și încredințați altor familii sau unor „crescătorii de copii”. Mi-o ia inima razna numai când mă gândesc. În Norvegia n-or fi existând bunici sau sunt și ei duși la (*des*)*crescătorii de moși* dacă nu se poartă *cum trebuie?*... Spre un asemenea sat global se îndreaptă lumea?! Acesta este „chipul și asemănarea Domnului”, *omul de incubator?*... N-am putea trece direct la cyborgi, roboți, imagini pe un ecran de calculator?...

După cele spuse, termenul *despiritualizare* pare desuet, nu mă mai refer direct la el, trec la înruditul *deznaționalizare*. Instrument și consecință în același timp, „buturuga mică” de care se împiedică globaliștii și care va răsturna la un moment dat carul globalizării. În istoria ultimelor secole, a mai răsturnat niște imperii. Știu asta și trompetiștii din mass-media ai globaliștilor, probabil de-aia sunt atât de disperat-vehemenți când primesc comanda să se exprime. Oamenii sunt mult mai mult decât producători-consumatori, decât subiect de statistici. Au memorie, suflet, vorbesc o limbă (maternă – de la *mater*-mamă), se nasc într-o patrie (de la *pater*-tată), limba și patria le determină modul de a gândi și simți, iar istoria și datinile le marchează *cultura de adâncime* (Johan Galtung), oamenii au nevoie de toate acestea, așa cum au nevoie de *apartenență* (o spun psihologii), de *transcendență* (cum spunea chiar Solomon Marcus), de apropierea de alți oameni, de iubire, de *identitate*.

Da, la acest nivel, în acest sens (desigur, mai sunt multe de adăugat), revista este antiglobalistă – așa cum este decent-cuviincios-constructiv naționalistă. Metafora colesterolului (există două categorii, unul *bun* și unul *rău*) funcționează și în privința globalizării...

(Iulie 2017)

Uimitorii oameni de cultură interbelici (I)

La școală nu am auzit decât despre foarte puțini dintre ei, cei care nu au avut nicio implicare politică „greșită” (*incorectă politic* la modul „arhaic”, literal, al termenului) înainte de război sau au „colaborat” după război cu regimul cel nou. Cu timpul, au mai apărut în librării și alții, mai la vedere (Blaga, Barbu) sau mai confidențial (Eliade). După 1989 am căzut în uimire și mânie aflând ce personalități de anvergură a cunoscut cultura noastră (în sens larg, incluzând știința) între cele două războaie mondiale, marea majoritate fie uciși în închisorile comuniste, fie plecați în exil, în ambele cazuri, cu cărțile ascunse prin „fondurile speciale” ale bibliotecilor, cu numele scoase din manuale și dicționare. Emil Cioran, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Vintilă Horia, Alexandru Ciorănescu, Nae Ionescu, Mircea Vulcănescu, Ion Barbu, Tudor Arghezi, George Enescu, Nicolae Iorga, Octav Onicescu, Miron Nicolescu, Grigore C. Moisil, George Călinescu, Lucian Blaga, Liviu Rebreanu, Constantin Noica – un panteon amețitor, în care am amestecat disciplinele și generațiile și am omis multe nume, lista poate continua.

Dar nu numai numărul marilor personalități, amploarea, originalitatea și impactul intern și, mai ales, extern al operei lor sunt impresionante (Vintilă Horia a primit Premiul Goncourt pentru romanul *Dumnezeu s-a născut în exil*, Eugen Ionescu a fost membru al Academiei Franceze, don Alejandro Cioranescu a ajuns nume de stradă și de bibliotecă în Insulele Canare – și câte altele), ci și precocitatea multora (Cioran publica *Pe culmile disperării* la 24 de ani și *Schimbarea la față a României* la 25; Vintilă Horia înființa revista *Meșterul Manole*, pe care o pune în continuarea marilor reviste ale culturii române, la 24 de ani; la 19 ani, Alexandru Ciorănescu era solicitat de G. Călinescu să scrie articole de literatură comparată pentru revista *Capricorn*; Grigore C. Moisil își publica teza de doctorat la Editura Gauthier-Villars

la 23 de ani; Mircea Vulcănescu publica trei cărți la 28 de ani, *Teoria și sociologia vieții economice, În ceasul al 11-lea și Cele două Românii* – iar exemplele sunt mult mai multe).

Două întrebări fundamentale urmează firesc constatările dinainte: cum a fost atunci posibil și dacă mai este și acum (sau într-un viitor previzibil) posibil? Evident, întrebările se leagă, răspunsurile, de asemenea. Și, desigur, în cele câteva rânduri de aici nu se pot da decât schițe de răspuns.

Contextul istoric, intern și european, este punctul de plecare, cadrul în care România s-a afirmat cu atâta vigoare, nu numai în cultură, în cele două decenii interbelice. Se înfăptuise România Mare, incluzând Basarabia, îndelungatul și anevoiosul proiect de țară al reîntregirii se realizase, era nevoie de consolidarea statului întărit astfel, era nevoie ca unirea administrativ-politică, bazată pe *unitatea în cuget și simțiri*, să fie urmată de unificarea economică, la nivelul infrastructurii, al culturii. Statul – regat pe vremea aceea! – a trecut la lucru. Marile spirite ale vremii au chemat la lucru. Pasaje întregi din scrieri ale lui Constantin Stere sau Mircea Vulcănescu, pentru a aminti doar două nume, merită reluate ca ilustrare.

Două sublinieri la cele dinainte. Existau pe atunci figuri publice charismatice, reali formatori de opinie, făcându-i derizorii spre ridicol pe cei ce se autonumesc astăzi așa, patrioți autentici, care coagulau în jurul lor grupuri, atrăgeau discipoli, atrăgeau publicul larg spre conferințele lor, spre scrierile lor (Nae Ionescu, Nicolae Iorga, Mircea Vulcănescu etc.). Apoi, Regatul, deci statul, nu numai că se interesa de cultură, dar avea inițiative practice de angajare, cum a fost Fundația Regală Carol al II-lea, cea care, printre altele, a înființat, chiar la inițiativa Regelui, *Revista Fundațiilor Regale*. Spunea Carol al II-lea în primul număr: „Cultura noastră nu trebuie să fie numai de import, ci produsul acestui neam, sprijinit pe trecutul nostru și pe infinitele mijloace ale țării.”

La explicațiile interne mai trebuie adăugate avântul economic (leul convertibil!) și, în relație directă cu cultura și

educația, existența unei clase sociale cu dare de mână, existau boieri veritabili, care-și trimiteau copiii la studii în vest – iar aceștia reveneau în țară! – și mai trimiteau la școli și copii nevoiași. Mai toți giganzii pe care i-am enumerat la începutul textului (desigur, nu toți) s-au născut în case care aveau biblioteci, în care se vorbeau și limbi străine, în care cartea/învățătura era la mare cinste. În general, societatea prețuia pe atunci învățătura...

Favorabil era și contextul internațional. Cele trei imperii vecine suferiseră modificări fundamentale, retrăgându-se în sine sau dispărând. Cel Austro-Ungar se dizolvase în istoria de unde se lățise, Turcia lui Atatürk se moderniza-occidentaliza, Rusia se transformase în Uniune Sovietică, sperind vestul Europei cu crimele interne și posibilitatea infectării continentului cu ciuma roșie.

(August 2017)

Uimitorii oameni de cultură interbelici (II)

Pentru a răspunde la a doua dintre întrebările pe care le formulam data trecută – cum a fost posibil între cele două războaie și dacă mai este posibil și acum sau într-un viitor apropiat – trebuie să avem în vedere nefericita sincopă a celor, formal, 45 de ani de comunism (aproximativ și, poate, mai potrivit: de dictatură a partidului unic, în numele unui proletariat incert). Venit, în contul procentelor convenite la Yalta, pe tancurile „tovarășului Stalin” și cu ideologia (programul de acțiune al) „tovarășilor Marx, Engels, Lenin”, comunismul a făcut *tabula rasa* din cultura românească, punând la lucru o (încă nenumită astfel pe atunci) „corectitudine politică” brutală, programatică, de o violență asumată. (Leonte Răutu, în 1959: „Acesta este limbajul cu care vorbim naționaliștilor, îi lovim, și îi împușcăm când